

IZJAVA PREDSEDSTVA AKADEMIJE ZNANOSTI ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ SLOVENIJE

o

zasuku politik Evropske unije od trajnostnega razvoja k oboroževanju

Uvod

Odgovornost znanosti je opozarjanje na dolgoročne posledice političnih, gospodarskih in pravnih odločitev za človeštvo, ekosisteme, družbeno kohezijo in mir. Zlasti v razmerah vojn, oboroževanja in geopolitičnih napetosti mora znanost jasno poudarjati, da okoljska kriza, podnebne spremembe, naraščajoče neenakosti in kršitve človekovih pravic niso obrobna ali stranska vprašanja, temveč **temeljni strukturni vzroki nestabilnosti, konfliktov in dolgoročne negotovosti sodobnih družb.**

Trajnostni razvoj – kot civilizacijski projekt ter pravni, politični in etični okvir – se danes sooča z resnimi pritiski kratkoročnih ekonomskih in geostrateških interesov. V tem kontekstu Akademija znanosti za trajnostni razvoj Slovenije (AZTRS), na podlagi strokovnih izhodišč iz pravne analize poenostavitvenega zakonodajnega svežnja Omnibus I in sprememb trajnostne zakonodaje Evropske unije (december 2025), javno opozarja na **nevarnost razgradnje evropske trajnostne arhitekture** ter poziva politične stranke, Vlado Republike Slovenije in Državni zbor Republike Slovenije, naj ohranijo in utrdijo trajnostno razvojno usmeritev Republike Slovenije v skladu s cilji trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov.

AZTRS posebej opozarja na **vse izrazitejši politični, proračunski in strateški zasuk Evropske unije v smer ponovnega oboroževanja**, ki se vse pogosteje predstavlja kot neizogiben odgovor na geostrateške razmere. Takšen zasuk pa hkrati pomeni **odmik od celovite trajnostne strategije**, saj preusmerja politično pozornost, javna sredstva in normativno energijo stran od podnebne prehode, varstva narave, socialne kohezije in dolgoročne družbene odpornosti. Znanost opozarja, da **varnost, ki ne temelji na trajnostnem razvoju, ni trajna varnost**, temveč zgolj kratkoročno obvladovanje simptomov globljih okoljskih, socialnih in institucionalnih kriz.

I. Izhodišča

AZTRS ocenjuje, da prvi poenostavitveni zakonodajni sveženj Evropske unije (t. i. Omnibus) ne pomeni zgolj tehničnega prilagajanja, temveč **korak nazaj v razvoju evropske trajnostne arhitekture**. Zoževanje obveznosti poročanja o trajnostnosti, oslabitev skrbnega pregleda v

verigah dejavnosti, širitev prostovoljnosti ter časovni zamiki pomenijo umik od izvirne ambicije, da Evropska unija kot prva makroregija sveta trajnostni razvoj sistematično vgradi v delovanje gospodarstva, storitev, finančnih trgov in javnih politik.

Trajnostni razvoj je temeljna zaveza Evropske unije in držav članic, zasidrana v primarnem pravu Evropske unije ter v načelu varstva prihodnjih generacij. Poenostavitve so lahko legitimne, kadar odpravljajo neučinkovitosti in podvajanja, **ne smejo pa voditi v vsebinsko oslabitev varstva okolja, blaženja podnebnih sprememb, človekovih pravic, preglednosti trga in odgovornosti podjetij.**

AZTRS opozarja, da Omnibus ni osamljen ali tehničen pojav, temveč del **širšega političnega in strateškega konteksta**, v katerem se trajnostni cilji vse pogosteje umikajo varnostno-vojaškimi in kratkoročno konkurenčnim prioritetam. **Razgradnja trajnostnih instrumentov in hkratno povečevanje vlaganj v oboroževanje nista ločena procesa, temveč dve plati istega strateškega zasuka**, ki dolgoročno zmanjšuje sposobnost Evropske unije za soočanje s podnebnimi, okoljskimi in socialnimi tveganji.

Predlagane spremembe povečujejo regulatorno negotovost, tveganje zavajajočih trajnostnih trditvev (greenwashing) ter slabijo informacijsko simetrijo na kapitalskih trgih, s čimer se zmanjšuje preventivni in korektivni učinek prava. Za Slovenijo je zato ključno, da se na te spremembe ne odzove minimalistično, temveč **pravno varno, institucionalno učinkovito in strateško** – s krepitvijo nadzora, jasnimi pristojnostmi, učinkovitimi sankcijami in aktivno rabo trajnostnih instrumentov kot razvojnih in podnebnih orodij.

II. Pobude

Na navedenih izhodiščih AZTRS oblikuje naslednjih pet ključnih javnih pobud:

Pobuda 1: Sprejem Resolucije Državnega zbora Republike Slovenije o trajnostnem razvoju

AZTRS poziva politične stranke, da predlagajo sprejem Resolucije o trajnostnem razvoju, ki:

- izhaja iz vseh ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov kot skupnega vodila državne politike;
- jasno opozori na zastoj in korake nazaj v zelenih ter socialnih politikah Evropske unije;
- potrdi zavezanost Slovenije visoki ravni varstva okolja, človekovih pravic in socialne pravičnosti tudi v razmerah geostrateških sprememb;
- izrecno poudari, da **ponovni porast oboroževanja in prerazporejanje javnih sredstev v vojaške namene ne smeta potekati na račun trajnostnega razvoja, socialne države, podnebnega prehoda in prihodnjih generacij.**

Pobuda 2: Zavrnitev zamikov in razvrednotenja trajnostnega skrbnega pregleda ter poročanja o trajnostnosti

Slovenija naj v evropskih razpravah jasno nasprotuje nadaljnjim zamikom in vsebinskemu krčenju trajnostnih obveznosti ter na nacionalni ravni ohrani visoke standarde preglednosti, primerljivosti in odgovornosti.

Pobuda 3: Krepitev odgovornega in etičnega ravnanja korporacij

AZTRS spodbuja korporacije, da tudi v razmerah deregulacije trajnostni razvoj razumejo kot družbeno in etično odgovornost ter ohranijo odgovorno upravljanje tveganj v verigah dejavnosti in pošteno poročanje.

Pobuda 4: Krepitev nadzora in preprečevanje zavajajočih trajnostnih trditev (greenwashing)

Vlada Republike Slovenije naj zagotovi jasne pristojnosti nadzornih organov, učinkovite in odvračilne sankcije ter ustrezne operativne zmogljivosti za preprečevanje zavajajočih trajnostnih trditev.

Pobuda 5: Taksonomija Evropske unije in mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah kot strateška orodja

Slovenija naj tudi ob širjenju prostovoljnosti na ravni Evropske unije uporablja taksonomijo Evropske unije in mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah kot **dejanska razvojna in podnebna instrumenta**, zlasti pri javnih naložbah, ter s svojim ravnanjem postavlja zgled gospodarstvu.

III. Sklepni poziv

Cilji trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov niso prostovoljna etična izbira, temveč **družbena odgovornost držav, javnih institucij in korporacij**. Trajnostni razvoj je merilo uspešnosti javnih politik, poslovnih modelov in znanstvenega delovanja.

AZTRS opozarja, da se Evropska unija nevarno približuje razumevanju varnosti predvsem skozi prizmo oboroževanja. **Trajnostni razvoj in varnost nista v nasprotju: brez okoljsko stabilnih, socialno vključujočih in institucionalno močnih družb dolgoročne varnosti ni.**

Poenostavitveni Omnibus ne sme postati sinonim za umik odgovornosti, temveč priložnost za boljše izvajanje, večjo jasnost pravil in močnejši nadzor. Slovenija ima dolžnost in možnost, da tudi v spremenjenem evropskem kontekstu varuje javni interes, javno dobro, interese prihodnjih generacij, drugih zemeljskih vrst in ohrani ambicijo trajnostnega razvoja.

Trajnostni razvoj ni alternativa varnosti – je njen temelj.

zasl. prof. dr. Niko Toš

Predsednik AZTRS